

भारत में सर्वाधिक प्रसारित संप्रदाय रहित जैन मासिक पत्रिका...

जैन परम्परा

संपादक - फूलचन्द कटारिया   वर्ष-२७   अंक - २   मई २०१२   मूल्य - २५

देशाचे वैभव

जळगांवच्या जैन हिल्सवरील गांधीतीर्थ

जळगांव येथील जैन उद्योग समूहाच्या जैन हिल्समध्ये गांधी रिसर्च फौंडेशनच्या गांधी तीर्थ या उपक्रमाचे उद्घाटन महामहिम राष्ट्रपती प्रतिभाताई पाटील यांचे शुभहस्ते संपन्न झाले. यावेळी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष राज्यपाल के.शंकरनारायण, शिक्षणतज्ञ देवीसिंग शेखावत, पालकमंत्री पुलाबराव देवकर, श्रीलंकाचे सर्वोदय संस्थापक डॉ.ए.टी.आरियरत्ने, महात्मागांधीजींचे नातू श्री.तुषार गांधी, गांधीवादी नेते एच.एस.दोराईस्वामी, नारायणराव झवरे, फौंडेशनचे चेअरमन चंद्रशेखर धर्माधिकारी, संस्थापक अध्यक्ष उद्योगपती श्री.भवरलालजी जैन व संचालक आर.डी.मेहता उपस्थित होते. (निर्मल प्रेस सर्व्हिस, अ.नगर)

संपूर्ण भारत वर्षाला ललामभूत ठरणाऱ्या जळगांवच्या जैन उद्योग समूहाने पुरस्कृत केलेल्या गांधीतीर्थ या भव्य-दिव्य प्रकल्पाचे लोकार्पण भारताच्या महामहिम राष्ट्रपती प्रतिभाताई पाटील यांच्या शुभहस्ते नुकतेच झाले. या माध्यमातून पद्मश्री भवरलालजी जैन यांनी नव्या पिढीच्या जडणघडणीसाठी आयुष्यभर जपलेले गांधी तीर्थचे स्वप्न साकार झाले आहे. या प्रकल्पास तसेच तो जाणीवपूर्वक साकारणाऱ्या भवरलालजी जैन, अशोक जैन व या संस्थेचे अध्यक्ष न्या.चंद्रशेखर धर्माधिकारी यांचे मनःपूर्वक अभिनंदन व हार्दिक शुभकामना..

करोडो रुपये खर्च करून बांधण्यात आलेले गांधी तीर्थ म्हणजे भवरलाल भाऊंच्या संकल्पनेतील मानचित्र आहे. ज्या हेतूने या प्रकल्पाची त्यांनी उभारणी केली तो हेतू अतिशय उदात्त असून गांधी तत्वज्ञानाला उमारी देणारा आहे. ज्या परिस्थितीतून देशाची आणि जगाची वाटचाल सुरू आहे. ती परिस्थिती अस्वस्थ करणारी असली तरी सावरण्यास गांधीजींच्या विचारांशिवाय अन्य पर्याय नाही. जे जगातल्या सर्वच

विचारवंतानी व राज्यकर्त्यांनी मान्य केलेले आहे. परंतु नेमका हा गांधी विचार कसा आहे? माझे जीवन हाच माझा संदेश आहे. असे गांधीजींना का म्हणावेसे वाटले? असे अनेक प्रश्न सामान्य लोकांच्या मनात आहेत. गांधी भारतातल्या प्रत्येक घराला परिचित आहेत. व्यक्ति म्हणून परिचय असणे आणि त्या व्यक्तिच्या विचारांचा परिचय असणे यात मोठे अंतर असते. गांधीजींच्या बाबतीत हे आंतर सामान्य मनामध्ये जास्त आहे. आईनस्टाईनने गांधीजींबद्दल, जगाच्या पाठीवर अशा प्रकारचा एक चालता बोलता हाड-मासाचा पुतळा जन्माला आला होता याचे लोकांना आश्चर्य वाटेल, असे म्हटले आहे. संबंध जग आज गांधी विचाराने प्रेरित झाले असताना गांधीजींचाच देश त्याबद्दलचे गांधीय का हरवून बसला यावर केवळ चिंता व्यक्त करण्यापेक्षा नव्या पिढीपर्यंत हा विचार आपण कसा पोहचवू शकतो अशा सकारात्मक दृष्टीकोनातून या महत्वाकांक्षी प्रकल्पाची उभारणी भाऊंनी केली आहे.

गांधीजींनी दस्तूरखुद असे म्हटले आहे की, गांधीवाद नावाचा कोणताही इस्म मी मागे टाकून जावू इच्छित

नाही. माझे म्हणणे कोणी प्रमाणभूतही मानू नये. माझे प्रयोग कोणत्याही प्रकारे संपूर्ण आहेत असे माझे मुळीच म्हणणे नाही, त्यामुळे कोणी रिव्कारलेच पाहिजे असे मला वाटत नाही. गांधीजींचे हे विवेचन त्यांच्या सत्यप्रियतेचे, नम्रतेचे प्रतिक म्हणून आपण लक्षात घेतले पाहिजे. गांधीजींचा विचार हा काही इस्म नाही. साम्यवाद, समाजवाद, पूर्णवाद तसा गांधीवाद हा शब्द वापरतात. त्यांना आचरण करणे कठिण वाटते. जे बाजार आणि चंगळवादाच्या जराही दूर इच्छित नाहीत. किंबहुना त्यांच्या जीवाची सारी घडपड या एकाच कारणासाठी असते. ते लोक सोयीस्करपणे गांधीवाद-गांधीवादी असे शब्द वापरून मुलभूत अशा शैलीप्रमाणे गांधीप्रणीत जीवनशैली एक आहे. असे सांगत स्वतःला आणि इतरांनाही फसविण्याच्या उद्योग करित असतात. हा उद्योग देशात सतत सुरू आहे.

आमच्या आसपास वावरणारी पिढी फक्त बाजार व्यवस्थेशीच जुळली जाणार असेल तर निश्चित या देशाचे भवितव्य अंधारात आहे. हे येणाऱ्या काळातील वास्तव लक्षात घेवून जैन

इरिगेशनने संस्कारासाठी गांधीतीर्थाची उभारणी केली आहे. येथे येणाऱ्या नव्या पिढीने अंतर्मुख व्हावे, विचार करण्यास त्याने बाध्य व्हावे. मध्यवयीन व जेठानी आपल्या जीवनाचे सिंहावलोकन करावे. आणि छोट्यांना घडविणारा संस्कार व्हावा अशी प्रकल्पाची मांडणी आहे. गांधी तीर्थ एक संग्रहालय आहे. परंतु ते इतर संग्रहालयासारखे नसून त्यातून संदेश जावा असे त्याचे स्वरूप आहे. इतर ठिकाणी आहेत तशाच गांधीजींशी संबंधित असलेल्या वस्तू येथे आहेत. त्यांच्या जीवनातील महत्त्वपूर्ण प्रसंग येथे कलात्मकतेने दाखविले आहे. यांही पलीकडे त्यातून जगावे कसे याचा मंत्र मिळणार आहे. गांधीजींनी जी एकादश व्रते पाळली त्यातला एक जरी आपण पाळला, आत्मसात केला तरी निसर्गाशी तादतम्य पावणाऱ्या जगण्याचा प्रयत्न करीत आहोत. याची अनुभूती येथे येणाऱ्याने घ्यावी असा प्रयत्न या प्रकल्पातून केला गेला आहे.

देशात आणि जगात सरकार निमसरकारी, स्वयंसेवी अशा अनेक संस्थांनी निरनिराळ्या ठिकाणी संग्रहालये उभारली आहेत. परंतु हे संग्रहालये म्हणजे या सम हाच या श्रेणीतले असून त्यांचा संबंध आताच्या माणसाच्या जीवनाशी जोडला गेला आहे. म्हणूनच त्याचे नामकरण गांधी तीर्थ असे भवरलाल भाऊंनी केले आहे ते सुरंगत असेच म्हणावे लागेल. त्यांच्या परिवारातील पुढच्या दोन पिढ्या या विचारांनी भास्वलेल्या आहेत. त्याचे प्रत्यंतर म्हणजे त्यांचे थोरले चिरंजीव अशोक जैन यांनी व त्यांच्या इतर तीन भावंडांनी तमाम संपत्तीचा ट्रस्ट करायला सांगून गांधीजींची ट्रस्टीशीपची संकल्पना अंमलात आणण्याचा प्रयत्न केला आहे. गांधी तीर्थाच्या निर्मितीचा हाच स्वोत म्हणावा लागेल.

- रमेश दाणे, धुळे